

28.4.2026

Valtioneuvoston digitoimistolle:

Asia: Lausunto valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Viite: Lausuntopyyntö 7.4.2026, diaarinumero: VN/25733/2021-OKM-334

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunto koskien Valtioneuvoston selontekoluonnosta - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

OAJ kiittää mahdollisuudesta kommentoida selontekoluonnosta eli luonnosta päivitetystä digikompassista. Lausunossamme keskitymme osa-alueiden Osaaminen ja osaajat, Yritykset ja kilpailukyky sekä Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö tavoitteisiin ja avaintuloksiin. Suomen menestys digitalisoituvassa maailmassa rakentuu osaamisesta, luottamuksesta ja sivistykseen perustuvasta toimintakulttuurista. OAJ pitää päivitettyä digikompassia pääosin onnistuneena. Muutokset toimintaympäristössä on huomioitu siten kuin epävakaassa maailmantilanteessa voidaan huomioida. Toimintaympäristön muutoksesta nousevat uudet teemat (tekoäly, turvallisuus, hyvinvointi sekä yhteistyö ja yhteentoimivuus) ovat tarpeellisia ja OAJ suosittelee niiden nostamista vahvemmin esiin tavoitteissa ja avaintuloksissa. Digitaalisen kehityksen edetessä nopeasti tulee muistaa, että resursseja kohdennetaan vahvemmin ihmisiin ja henkilöstöön (yksi arvoista on ihmislähtöisyys), koska sivistyksen peruskivi on ihmisten osaaminen.

Osa-alueen osaaminen ja osaajat tavoitteet ja avaintulokset

Päivitysluonnoksessa tunnistetaan perustellusti osaamisen keskeinen merkitys digitalisoituvassa yhteiskunnassa. OAJ pitää myönteisenä sitä, että tavoitteissa korostetaan kriittistä ajattelua, eettistä ymmärrystä sekä kykyä arvioida digitaalisten teknologioiden vaikutuksia yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Lisäksi on tärkeää, että asiakirjassa todetaan kasvatus- ja opetushenkilöstön osaamisesta ja sen täydentämisestä pidettävän systemaattisesti huolta.

Tavoitteet ovat yleisellä tasolla ajantasaisia ja tunnistavat digitalisaation mukanaan tuomat osaamistarpeet, kuten tekoälylukutaidon sekä datan ja teknologian vastuullisen käytön merkityksen. Digikompassi kuitenkin tarkastelee osaamista ensisijaisesti teknologisen kehityksen ja työelämätarpeiden näkökulmasta. Opetusalan kannalta keskeinen pedagoginen näkökulma jää tavoitteissa ja avaintuloksissa vielä puutteellisesti tunnistetuksi.

28.4.2026

Tavoite 1: Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa

Tavoitteessa korostetaan **digitaalista sivistystä**, joka sisältää kriittisen ajattelun, eettisen harkinnan ja valmiuden arvioida teknologian vaikutuksia. Sivistyksen merkitys hyvinvoinnissa ja resilienssissä on huomioitu, mutta oppimisen peruslähtökohta vuorovaikutukseen perustuva pedagoginen kohtaaminen jää liian vähälle huomiolle. OAJ korostaa, että digitalisaatiota ei tule edistää opetuksen laadun ja oppijoiden kohtaamisen kustannuksella. Opetusalan näkökulmasta keskeistä on myös **digipedagoginen osaaminen** – kyky soveltaa teknologiaa pedagogisesti perustellulla tavalla oppimisen tukemiseksi.

Avaintulosten riittävyys:

Avaintulos 1 (digitaaliset perus- ja lukutaidot kansalaisille) on keskeinen, ja on myönteistä, että siinä mainitaan nyt selkeästi tekoälylukutaito. Tekoälytaitoja voisi korostaa vielä enemmän, yhtenä perustaitona. Positiivisena OAJ näkee myös maininnan opetus- ja kasvatushenkilöstön osaamisesta huolehtimisesta systemaattisesti. Avaintuloksissa tulee **lisäksi** tuoda esiin digitaalisen osaamisen merkitys maahanmuuttajien kotoutumisessa ja heidän integroitumisessaan yhteiskuntaamme. Avaintuloksissa mainitaan digitaalisten taitojen merkitys kaikille ikäryhmille ja digiosaamisen päivittäminen tuleeikin mahdollistaa kaikille varallisuudesta riippumatta nopeasti digitalisoituvassa yhteiskunnassamme. Avaintuloksessa 3 mainitaan turvallisuuteen ja vastuullisuuteen liittyen ”kaikilla on mahdollisuudet hyödyntää pedagogisesti mielekkäitä työkaluja”, mutta tekstistä puuttuu edelleen selkeä linjaus siitä, että **oppijan oikeusturvan kannalta keskeinen päätöksenteko (kuten arviointi) on säilytettävä ihmisellä** eikä sitä tule automatisoida. Myöskään ajasta ja paikasta riippumattomuutta ei tule edistää opetuksen laadun tai vuorovaikutuksen kustannuksella.

Toimeenpanosuunnitelmassa tulee varmistaa kuvaukset digioppimisen jatkumosta ja digiosaamisen tasojen kuvaukset eri koulutusasteille varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen saakka.

Tavoite 2: Yhteiskunnan toimijoiden kyky soveltaa uusia teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva

Tavoite vastaa tarpeeseen ymmärtää ja soveltaa uutta teknologiaa osana työn uudistumista. OAJ kiittää, että tavoitteessa on vahvasti tuotu esiin jatkuvan oppimisen ja osaamisen päivittämisen merkitys työelämässä. Jatkuvan oppimisen mahdollistamiseksi on vahvistettava aikuiskoulutusta ja muuta elinikäistä oppimista, jotka osaltaan lisäävät yksilöiden osallisuutta yhteiskunnassa. Tavoitteessa tulisi ottaa kantaa myös niiden yhteiskunnan toimijoiden, jotka eivät ole työelämässä, digitaalisen osaamisen hankkimiseen ja sitä kautta heidän mahdollisuuksiinsa työllistyä ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Hyvänä esimerkkinä kansalaistaitojen sekä digiosaamisen lisäämisestä ja tuomisesta jokaisen Suomessa asuvan ulottuville on laaja vapaan

28.4.2026

sivistystyön verkosto. Matalan kynnyksen mahdollisuudet osallistua koulutukseen ja lisätä osaamista ovat varsinkin nyt digitalisuuden ja tekoälyn nopean kehittymisen aikana todella tärkeitä.

Avaintulosten riittävyys:

Koulutustarjonnan ketteryys ja julkisen hallinnon korkea osaaminen ovat tärkeitä tavoitteita, mutta OAJ muistuttaa, että pelkkään teknologiaan investoiminen tai osaamisen keskitaso ei riitä, digitalisaatiota, osaamisen hankkimista ja soveltamisosaamista on johdettava systemaattisesti.

Opetusalan näkökulmasta avaintuloksista puuttuu **systemaattinen tuki opettajien digipedagogiselle osaamiselle**. Luonnos puhuu yleisellä tasolla ”osaamisen päivittämisestä”, mutta ei määrittele sitovia osaamiskuvauksia eri koulutusasteille, mikä on välttämätöntä jatkumon turvaamiseksi. Systemaattinen kehittäminen edellyttää linjauksia siitä, miten digi- ja tekoälyosaaminen sisällytetään opetussuunnitelmiin ja opettajankoulutukseen ja miten sitä seurataan/ohjataan tutkimusperustaisesti.

Tavoite 3: Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä

Suomen on kyettävä soveltamaan ja skaalaamaan teknologioita verrokkimaita nopeammin. Tavoitteen toteutuminen edellyttää koko osaamisketjun vahvistamista. Tavoitteen teksti painottuu huippuosaajien tarpeiden toteuttamiseen ja kilpailukyvyyn parantamiseen, mutta edelläkävijyyden toteutuminen vaatii suunnitelmallista ja pitkäjänteistä panostusta koulutukseen ja tutkimustoimintaan.

Avaintulosten riittävyys:

Panostukset TKI-toimintaan, huippuosaajien veto- ja pitovoimaan sekä kestävään siirtymään ovat oikeansuuntaisia. OAJ korostaa, että TKI-toiminnan rinnalla on huolehdittava **perustutkimuksen resursoinnista**, jotta edelläkävijyys on kestäväällä pohjalla. Lisäksi maahanmuuttajien koulutuspalveluiden kehittäminen on keskeinen osa osaajien houkuttelemista, mikä tulisi näkyä avaintuloksissa selkeämmin.

Osa-alueen yritykset ja kilpailukyky tavoitteet ja avaintulokset

Digikompassin päivitysluonnoksen osa-alueessa 3 (Yritykset ja kilpailukyky) on useita kohtia, jotka sivuavat opetus- ja tutkimusalaa. OAJ tuo esiin tiettyjä alan kannalta kriittisiä näkökulmia.

Tavoite 1: Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä

Tämä tavoite keskittyy datatalouden kasvuun, PK-yritysten transformaatioon ja startup-ekosysteemiin. Opetus- ja tutkimusalan näkökulmasta tavoitteesta puuttuu kolme olennaista sisältöaluetta:

28.4.2026

EdTech-toimialan tunnistaminen: Luonnoksessa puhutaan yleisesti teknologiayrityksistä, mutta siitä puuttuu maininta oppimisteknologian (EdTech) toimialasta yhtenä Suomen potentiaalisena kilpailuetuna. OAJ korostaa, että digitalisaatio avaa mahdollisuuksia, ja Suomen vahva koulutusmaine tulisi kytkeä suoraan yritysten kilpailukykyyn tällä sektorilla.

Ihmiskeskeisyys tuotekehityksessä: OAJ painottaa, että suunnittelun keskiössä on oltava ihminen, ei teknologia. Yritysten arvонуonnissa tulisi korostaa eettistä ja pedagogista kestävyttä (kuten oppimisanalytiikan eettis-juridinen pohdinta), jotta suomalaiset tuotteet erottuvat kansainvälisillä markkinoilla.

Kansallisen datan hyödyntäminen opetuksessa: Luonnos mainitsee Suomen erinomaiset julkiset tietoaaineistot. Tästä puuttuu kuitenkin linjaus siitä, miten koulutukseen ja oppimiseen liittyvää dataa voidaan hyödyntää yritysyhteistyössä siten, että oppijan oikeusturva ja tietosuojat varmistetaan.

Tavoite 2: Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranevat uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä

Tavoite korostaa teknologiakeskittymiä, TKI-investointeja ja korkeakoulu-yhteistyötä. Puuttuvia sisältöjä opetus- ja kasvatusalan näkökulmasta OAJ nostaa neljä:

Perustutkimuksen rooli. Luonnos keskittyy vahvasti TKI-toimintaan ja tulosten nopeaan markkinoille viemiseen. OAJ kuitenkin muistuttaa, ettei edelläkävijyys toteudu, ellei samanaikaisesti huolehdita perustutkimuksen resursoinnista. Tämä tulisi lisätä tavoitteen 2 avaintuloksiin pitkän aikavälin kilpailukykyyn takaajana.

Opetusalan hankintaosaaminen markkinan vauhdittajana. Yritysten kilpailukyky riippuu kotimarkkinoiden toimivuudesta. OAJ esittää tukitoimenpiteitä opetuksen järjestäjien hankintaosaamiselle. Jos julkinen sektori (kuten koulutuksen järjestäjät) ei osaa ostaa laadukkaita ja pedagogisesti kestäviä ratkaisuja, yritysten on vaikea kehittää kilpailukykyisiä tuotteita.

Osaajapulan kokonaisvaltainen ratkaisu. Luonnos tunnistaa osaajavajeen. OAJ:n näkökulmasta tästä puuttuu kuitenkin maahanmuuttajien koulutuspalveluiden systemaattinen kehittäminen, mikä on välttämätöntä sekä kansainvälisten osaajien lasten koulutuspolkujen että maahanmuuttajien oman osaamisen hyödyntämisen kannalta.

Tutkimus-, koulutus- ja yritysyhteistyön syvyys. Vaikka yhteistyö mainitaan, siitä puuttuu maininta opettajankoulutuksen ja koulujen roolista kokeilualustoina. Jotta innovaatiot olisivat pedagogisesti mielekkäitä, niitä tulisi kehittää tiiviissä vuorovaikutuksessa alan ammattilaisten kanssa.

28.4.2026

Teema - Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Digikompassin läpileikkaava teema ”Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö” tunnistaa perustellusti poikkihallinnollisen yhteistyön merkityksen digitalisaation edistämässä. OAJ pitää tärkeänä, että digitalisaatiota johdetaan kokonaisuutena yli hallinnonalojen sekä että kehittämisessä korostuvat yhteinen tilannekuva, yhteistyörakenteet ja eettisesti kestävä lähestymistapa.

Luvussa esiin nostettu tarve koordinoitulle johtamiselle, tiedon yhteiskäytölle ja yhteentoimivuudelle on kannatettava. Kuitenkin opetus-, kasvatus- ja tutkimusalan näkökulmasta poikkihallinnollisen johtamisen tavoitteet ja avaintulokset jäävät vielä yleiselle tasolle, eikä niissä riittävästi tunnisteta koulutussektorin erityispiirteitä tai roolia digitalisaation perustana.

Koulutusjärjestelmän rooli jää liian ohueksi. Digikompassi ei riittävästi tunnista koulutusjärjestelmää digitalisaation keskeisenä mahdollistajana. Varhaiskasvatus, perusopetus, toinen aste, korkeakoulutus sekä vapaa sivistystyö muodostavat perustan koko yhteiskunnan digitaaliselle osaamiselle, mutta tätä roolia ei luvussa 4.5 konkretisoida osaksi poikkihallinnollista johtamista.

OAJ korostaa, että koulutusjärjestelmä tulee nähdä strategisena osana digitalisaation johtamista, ei pelkästään yhtenä toimialana muiden joukossa. Poikkihallinnollisessa yhteistyössä tulee varmistaa, että koulutussektorin näkökulma on systemaattisesti mukana päätöksenteossa.

Muuta huomioitavaa:

Digikompassin toimeenpanosuunnitelman valmistelussa tulee huomioida, että ilman tarkkaan mietittyjä toimenpiteitä ja kohdennettua tukea digisyrjäytymisen riski voi kasvaa entisestään.

Kuntien roolia palvelukokonaisuuksien toteuttajina tulee tarkastella avaintuloksissa (koulutus- ja sivistyspalvelut, TE-palvelut ja -koulutus).

Keskeisten taitojen kouluttautumismahdollisuudet sekä yksilöille että ammattilaisille tulee turvata. Taidot eivät kehity ilman laadukasta koulutusta ja sen takaamiseksi tulee opetushenkilöstön osaamisen täydentämisestä huolehtia säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Työnantajan velvollisuudesta kehittää henkilöstön osaamista tulee muistuttaa ja seurata sen toteutumista.

28.4.2026

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Eira Bani
johtava erityisasiantuntija